Simpozionul Național
Bucovina – File de istorie
(ediția a XXVIII-a)

Suceava
27 noiembrie 2026

Sala E 210

Google Meet
meet.google.com/qwx-wohv-srj

LANSARE DE CARTE – ÎN PREZENȚA AUTORILOR – ora 11.00

1. **Vasile DEMCIUC**
   ***Cappadocia. Fascinație și reper bizantin*, București, Editura Basilica, 2026.**

2. **Marin GHERMAN**
   ***Românii din Ucraina în război. Transformări identitare și social-politice*, București, Editura Tritonic, 2026.**

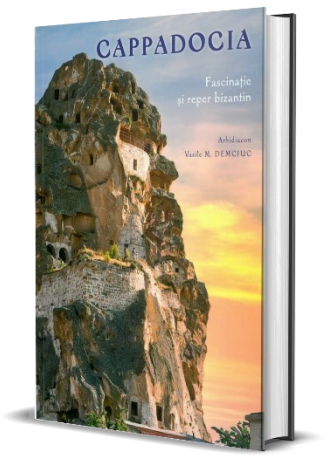

PREZINTĂ:

- prof. univ. dr. Ștefan PURICI
- prof. univ. dr. Gheorghe ONIȘORU
- prof. univ. dr. Florin PINTESCU

Moderator: prof.univ.dr. Florin Pintescu

Sala - E 210
Ora 12.30 – 19.00 - Comunicări

Moderator: Conf. univ. dr. Harieta MARECI-SABOL

Lector. univ. dr. Violeta EPURE
Universitatea "Ştefan cel Mare"Suceava
Portrete de ofiţeri şi înalţi oficiali ruşi surprinse de alogenii francezi. De la încheierea Tratatului de la Bucureşti (1812) şi până în deceniul al patrulea al secolului al XIX-lea

Conf. univ. dr. Harieta MARECI-SABOL
Universitatea „Ştefan cel Mare" din Suceava
"Cine alina durerea de dinţi?". Începuturile stomatologiei în Bucovina austriacă

Lector. univ. dr. Vlad GAFIŢA
Universitatea „Ştefan cel Mare" din Suceava
Interferenţe ideologice în Bucovina habsburgică

Ioan-Gabriel CHIRAŞ
Institutul „Bucovina" al Academiei Române,
Universitatea „Alexandru Ioan Cuza" din Iaşi
Elitele armeneşti din Bucovina: confesiune, statut socio-economic şi reprezentare politică în Dieta Bucovinei

Lector. univ. dr. Dinu BĂLAN
Universitatea „Ştefan cel Mare" din Suceava
Miguel Bertodano, marchiz del Moral, ministru rezident al Spaniei la Bucureşti

Cercetător ştiinţific, dr. Stefăniţa-Mihaela UNGUREANU
Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Ferdinand Zieglauer von Blumenthal (1829-1906) – rector al Universităţii din Cernăuţi

Dr. Petruţa Mirela PINTESCU
Şcoala Gimnazială „Dimitrie Păcurariu" Şcheia
Aurel Ritter von Onciul în Landtag-ul din Cernăuţi

Cercetător ştiinţific, dr. Rodica JUGRIN
Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Personalităţi bucovinene în Academia Română – o moştenire intelectuală în cultura naţională

Cercetător ştiinţific, dr. Elena PASCANIUC
Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Folcloriști din Bucovina în Academia Română (1866–1918)

Mihail-Gabriel CHIRICHEŞ,
Serviciul Judeţean Suceava al Arhivelor Naţionale
Dinamica administraţiei Bucovinei în anul 1918

Conf. univ. dr. Radu Florian BRUJA
Universitatea „Ştefan cel Mare" din Suceava
Ion Zelea Codreanu - director al Liceului „Anastasie Panu" din Huși

Prof. univ. dr. Ştefan PURICI
Universitatea „Ştefan cel Mare" din Suceava,
Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Unirea Bucovinei și emigrația ucraineană în Europa interbelică (1918–1939)

Prof. univ.dr. Florin PINTESCU
Universitatea „Ştefan cel Mare" din Suceava,
Mărturii documentare privitoare la refugiaţii polonezi din sudul Bucovinei în anul 1939

Dr. Alexandru Ovidiu VINTILĂ
Biblioteca Bucovinei „I.G. Sbiera"
Istorii ale artei moderne: Victor Brauner, autorul unei impresionante mitologii personale

Lector. univ. dr. Violeta EPURE
Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava

Portrete de ofițeri și înalți oficiali ruși surprinse de alogenii francezi. De la încheierea Tratatului de la București (1812) și până în deceniul al patrulea al secolului al XIX-lea

Ofiţerii ruşi prezenţi în Principate, precum şi înalţii demnitari de aceeaşi naţionalitate din perioada supusă investigaţiei apar adeseori menţionaţi în scrierile alogenilor francezi, fie ei oficiali, adică consuli sau agenţi consulari, sau voiajori. Ofiţeri precum feldmareşalul Wittgenstein, generalii Kreist, Strekaloff, Repninski, Geismar, Saken sau generalul-maior Mirkovici apar menţionaţi în treacăt în scrierile francezilor, personaje de importanţă secundară, dar ale căror decizii tactice, administrative sau diplomatice au influenţat direct realităţile locale. În schimb, atenţia consulilor şi călătorilor francezi se focusează pe câteva personalităţi de importanţă majoră pentru intervalul studiat: generalul Kutuzov, generalul Langeron, generalul conte Feodor Petrovici Pahlen, generalul Piotr Jeltuhin, generalul Pavel Kiseleff. Kiseleff s-a remarcat ca cea mai importantă şi influentă personalitate rusă din epoca investigată. Alogenii francezi nu au omis în scrierile lor nici rolul jucat de fiecare dintre cei trei guvernatori şi preşedinţi ai Divanurilor celor două Principate în redactarea şi adoptarea Regulamentelor Organice.

Conf. univ. dr. Harieta MARECI-SABOL
Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava

„Cine alina durerea de dinți?“. Începuturile stomatologiei în Bucovina austriacă

Pentru Bucovina anilor 1850–1918 nu avem, în statisticile oficiale sau în rapoartele medicale informaţii care să arate câţi locuitori sufereau de carii, infecţii ale gingiilor ori pierderea dinţilor. Câteva urme concrete din calendarele populare şi din presă vorbesc despre remedii pentru durerea de dinţi, fac reclamă la produse de igienă orală distribuite în oraşe ale provinciei şi amintesc de acei dentişti veniţi din alte părţi ale imperiului care ofereau consultaţii ori tratamente. Comunicarea îşi propune să reconstruiască parcursul stomatologiei în Bucovina, identificând dentiştii locali, dar şi problemele semnalate în publicaţiile vremii.

Lector. univ. dr. Vlad GAFIȚA
Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava

Interferențe ideologice în Bucovina habsburgică

Studiul analizează evoluția ideologiilor și partidelor politice din Bucovina habsburgică prin intermediul teoriei contagiunii ideologice. Aceasta susține că ideologiile nu apar izolat, ci se formează prin preluarea, transmiterea și adaptarea unor idei provenite din diferite spații politice și culturale. Bucovina reprezintă un exemplu relevant, deoarece era o provincie multietnică, în care conviețuiau români, ucraineni, germani, evrei și polonezi, fiind influențată de mai multe curente politice, precum liberalismul, conservatorismul, naționalismul și socialismul. Autorul identifică șapte mecanisme ale contagiunii ideologice: originea cumulativă, contagiunea, mutația, selecția, hibridizarea, rezistența și metamorfoza. Acestea explică modul în care ideile politice circulau și se transformau în funcție de realitățile locale. Un rol important în acest proces l-au avut administrația imperială, Parlamentul imperial, Dieta Bucovinei, Universitatea din Cernăuți, presa și partidele politice.

Sunt prezentate mai multe exemple relevante. Aurel Onciul a combinat democratizarea și reformismul agrar cu naționalismul românesc și influențe creștin-sociale. Mișcarea ucraineană a preluat idei democratice și socialiste din Galiția, adaptându-le condițiilor locale. Comunitatea evreiască a evoluat de la liberalism spre naționalism și sionism, iar George Grigorovici a îmbinat socialismul și internaționalismul cu problema națională și regionalismul.

Un alt moment important a fost compromisul bucovinean din 1909–1910, prin care modele politice externe au fost adaptate structurii etnice a provinciei. De asemenea, anul 1918 a reprezentat o etapă de transformare a ideologiilor, odată cu prăbușirea Imperiului Austro-Ungar și integrarea Bucovinei în România. În concluzie, autorul consideră că Bucovina habsburgică a fost un adevărat laborator al schimburilor și transformărilor ideologice. Ideologiile nu au fost preluate în forma lor inițială, ci adaptate și combinate în funcție de interesele sociale, naționale și politice ale comunităților naționale, religioase sau confesionale.

Cercetător științific, drd. Ioan-Gabriel CHIRAȘ
Institutul „Bucovina” al Academiei Române,
Universitatea „Alexandru Ioan Cuza“ din Iași

Elitele armenești din Bucovina: confesiune, statut socio-economic și reprezentare politică în Dieta Bucovinei

Comunicarea își propune să analizeze procesul de diferențiere identitară, confesională și socio-politică al comunității armenești din Bucovina în perioada administrației habsburgice, evidențiind evoluția divergentă a celor două ramuri ale sale. Pe de o parte, armenii de rit catolic (armenii-catolici), concentrați cu precădere în nordul și

centrul provinciei, au parcurs un amplu proces de aculturaţie şi polonizare, asumându-şi identitatea naţională şi culturală polonă. Integraţi în elita economică şi administrativă a Ducatului, aceştia s-au afirmat ca mari proprietari funciari şi înalţi funcţionari imperiali, beneficiind de o reprezentare politică constantă şi influentă în Dieta Bucovinei, unde au acţionat solidar cu interesele poloneze. Pe de altă parte, armenii de rit ortodox (gregorieni), stabiliţi preponderent în partea de sud a Bucovinei (în special în zona Sucevei şi a târgurilor învecinate), au manifestat o orientare culturală şi politică distinctă, gravitând în jurul elementului românesc. Afiliaţi elitei şi mişcării naţionale româneşti, aceştia au conservat specificul tradiţional prin intermediul solidarităţii confesionale şi al legăturilor economice locale. Prin această abordare comparativă, lucrarea urmăreşte să demonstreze modul în care factorul confesional şi statutul socio-economic au determinat opţiunile de integrare naţională ale armenilor bucovineni într-un spaţiu multietnic complex.

Lector. univ. dr. Dinu BĂLAN
Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava

Miguel Bertodano, marchiz del Moral, ministru rezident al Spaniei la Bucureşti

Miguel Bertodano, marchiz del Moral a fost al doilea reprezentant diplomatic al Spaniei în Regatul României. Acesta i-a urmat, în 1884, lui Juan Pedro de Aladro în postura de şef al legaţiei înfiinţate de autorităţile spaniole la Bucureşti. A avut rangul de ministru rezident şi a rămas în postul respectiv până în 1889. Diplomat inteligent şi experimentat, a dobândit o bună cunoaştere a realităţilor româneşti şi sud-est europene, aşa cum reiese din bogata corespondenţă diplomatică adresată Ministerului de Stat. Rapoartele trimise de el către centrala ministerului de la Madrid se remarcă prin bogăţia informaţiilor şi nuanţele de detaliu privind aspecte ale politicii interne şi externe româneşti. În felul acesta, a reuşit să prezinte sintetic şi corect situaţia din ţara în care fusese acreditat. Corespondenţa lui diplomatică conturează o perspectivă imagologică sui-generis, din care rezultă imaginea unui stat tânăr, cu probleme reale, dar cu un potenţial foarte mare. Diplomatul a reuşit să asigure ţării latine din sud-estul Europei o eficace acoperire diplomatică în propria patrie, contribuind la crearea unei imagini mai clare despre problemele sud-estului european în general şi ale României în particular. A fost un susţinător ferm al consolidării relaţiilor dintre Regatul României şi Spania. Cercetarea de faţă se sprijină pe documente de arhivă, mărturii memorialistice şi informaţiile din publicaţia oficială a statului român, „Monitorul Oficial al României”.

Cercetător ştiinţific, dr. Stefăniţa-Mihaela UNGUREANU
Institutul „Bucovina" al Academiei Române

Ferdinand Zieglauer von Blumenthal (1829-1906) – rector al Universităţii din Cernăuţi

Ferdinand Zieglauer von Blumenthal a fost un istoric austriac şi profesor universitar la Cernăuţi. În calitate de istoric, a publicat lucrări despre istoria Transilvaniei (în special despre mişcarea de reformă politică din Transilvania în timpul lui Iosif al II-lea şi Leopold al II-lea) şi despre istoria Bucovinei (reformele administrative iniţiate de generalii Gabriel Splény von Miháldy şi Karl Enzenberg, dezvoltarea învăţământului). În 1875 vine la Cernăuţi, ca profesor titular de filosofie. A fost al doilea rector din istoria instituţiei, în anul universitar 1876/1877 (succedându-i lui Constantin Tomaşciuc), îndeplinind ulterior şi funcţia de prorector (1877/1878). A revenit la conducerea universităţii pentru un al doilea mandat de rector în anul universitar 1899/1900. A fost unul dintre membrii fondatori ai corpului profesoral al Universităţii „Franz Joseph" din Cernăuţi, activând aici timp de peste trei decenii, până la moartea sa, în 1906.

Prof. Petruţa Mirela PINTESCU
Şcoala Gimnazială „Dimitrie Păcurariu" Şcheia

Aurel Ritter von Onciul în Landtag-ul din Cernăuţi

Aurel Onciul a fost, în Landtag, deputat al curiei comunelor rurale (Suceava) în legislatura a IX-a (1903), deputat al curiei comunelor rurale (Câmpulung-Dorna) în legislatura a X-a (1904-1910), deputat al curiei a III-a (română) în legislatura a XI-a (1911-1914). În plus, el a fost şef al acestei ultime curii, iar începând cu 1911 membru în Comitetul ţării şi şef al Comisiei administrative a Dietei. În camera legislativă a Dietei a reprezentant fracţiunea „democrată" română din Alianţa Liberală şi, mai cu seamă, Partidul Democrat Român, al cărui şef era.

Ascensiunea politică a lui Aurel von Onciul în Landtag începe odată cu anul 1903. În toamna acelui an, el s-a prezentat la alegerile de completare a unui loc din Landtag (rămas liber după decesul arhimandritului Emanuel Ciuntuleac (1841-1903). Alegerile în cauză au fost ţinute pe data de 27 august 1903. Aurel Onciul a câştigat aceste alegeri în contra candidatului Partidului Poporal, Nicu Blându, devenind primul deputat al Partidului (Ţărănesc) Democrat în Landtag.

Dovedind un deosebit fler şi abilitate politică, Aurel Onciul s-a aliat în 1904 cu evreii conduşi de Beno Straucher şi cu „rutenii tineri", austrofili, conduşi de Stepan Smal-Stocki, obţinând o victorie zdrobitoare în alegerile dietale.

În cadrul legislaturii a X-a (1904-1910) a Dietei din Cernăuţi, Aurel von Onciul a fost membru al comisiei constituţionale (preşedinte Iosif Wiedman), preşedinte al Comisiei Economice şi membru al comisiei de finanţe (preşedinte Nicolae Vasilco). Aurel Onciul a patronat, în cadrul acestei legislaturi, un proiect de reformă electorală şi un proiect de asanare a finanţelor provinciei

În aprilie 1911 au avut noi alegeri pentru Dieta Bucovinei. În cadrul acestor alegeri, Aurel Ritter von Onciul a fost ales deputat în „districtul sufragiului universal" din Gura Humorului-Solca, fiind votat de 6.773 alegători, dintr-un total de 6.972. În cadrul acestei legislaturi, Aurel Onciul a făcut atunci propunerea, acceptată în cele din urmă, ca toţi deputaţii români din Landtag-ul de la Cernăuţi să alcătuiască un „Club Român".

O altă iniţiativă depusă de către Aurel Onciul în cadrul Dietei, în 1912, prevedea înfiinţarea unei „Case Centrale", unde spera să ajungă personal preşedinte şi să primească un salariu anual de 36.000 coroane. În cadrul acestei Diete, Aurel Onciul a fost ales preşedinte la Comisia Constituţiei. Aurel Ritter von Onciul nu s-a mai putut „bate" cu aceeaşi energie în timpul sesiunii acestei Diete, deoarece gruparea democrată pe care o conducea era grav compromisă în afaceri şi, totodată, în 1914 s-a declanşat Primul Război Mondial, ce a scurtat practic cu trei ani perioada de desfăşurare normală a lucrărilor acestei Diete.

Per ansamblu, activitatea lui Aurel Onciul în Dieta Bucovinei rămâne controversată. Politician extrem de inteligent şi dotat cu un deosebit fler politic, Aurel Onciul a reuşit să impună un nou trend în această instituţie: încercarea de rezolvare a unor probleme social-economice cu care se confrunta pe atunci Bucovina. Însă, a făcut acest lucru cu preţul creării unor scandaluri de presă şi a fracţionării mişcării politice a românilor din Bucovina.

Cercetător ştiinţific, dr. Rodica JUGRIN
Institutul „Bucovina" al Academiei Române

Personalităţi bucovinene în Academia Română – o moştenire intelectuală în cultura naţională

Prezenţa bucovinenilor în Academia Română reprezintă o mărturie vie a contribuţiei esenţiale pe care acest spaţiu de confluenţă culturală a avut-o la patrimoniul spiritual al României, de la înfiinţarea Societăţii Academice în 1866 (printre membrii fondatori s-au numărat bucovinenii Ambrosiu Dimitrovici, Alexandru Hurmuzachi şi Ion G. Sbiera) şi până în prezent. De-a lungul timpului, numeroşi intelectuali originari din Bucovina – istorici, filologi, teologi, savanţi şi oameni de artă, printre care figurile ilustre ale fraţilor Hurmuzachi, Dimitrie Onciul (preşedinte al Academiei în perioada 1920–1923), Ion I. Nistor sau Simion Florea Marian – au adus sub cupola Academiei rigoare, talent şi o profundă conştiinţă naţională. De asemenea, o serie de savanţi străini (precum Matthias N. Friedwagner sau Karl Adolf Romstorfer) au desfăşurat o activitate prodigioasă legată de Bucovina şi au devenit membri ai Academiei Române. Această moştenire intelectuală nu a fost ocolită însă de dramele istoriei, regimul comunist lăsând urme adânci prin îndepărtarea abuzivă a unor membri de seamă în 1948 (Eugen C. Botezat, Vasile Gheorghiu, Mihail Guşuleac, Ion I. Nistor ş.a.), nedreptăţi reparate abia după 1990. Prezenţa bucovinenilor în Academia Română reflectă rolul acestui spaţiu de confluenţă culturală la patrimoniul spiritual şi identitar naţional, subliniind continuitatea şi unitatea culturii române.

Cercetător ştiinţific, dr. Elena PASCANIUC
Institutul „Bucovina” al Academiei Române

Folcloriști din Bucovina în Academia Română (1866–1918)

Fondată în 1866, Academia Română şi-a asumat şi misiunea de a valorifica patrimoniul cultural naţional, cultura populară, plecând de la ideea că folclorul a funcţionat ca o formă de memorie colectivă prin care românii au reuşit să îşi păstreze identitatea, în ciuda fragmentării politice. Cercetările şi operele folcloriştilor bucovineni Ion G. Sbiera, Simion Florea Marian, Dimitrie Dan – deveniţi membri ai Academiei Române – au contribuit atât la conservarea patrimoniului spiritual românesc, cât şi la transformarea folcloristicii într-un domeniu ştiinţific, academic.

Mihail-Gabriel CHIRICHEŞ
Serviciul Judeţean Suceava al Arhivelor Naţionale

Dinamica administraţiei Bucovinei în anul 1918

Sinteza documentelor ce fac referire la dinamica administrativă a Bucovinei, reflectă funcţionarea instituţiilor publice ale Bucovinei într-un an marcat de război şi de schimbări politice profunde. Aceste mărturii oferă o perspectivă directă asupra preocupărilor autorităţilor şi asupra modului în care ele au încercat să asigure funcţionarea instituţiilor.

Din ansamblul documentelor identificate la Serviciul Judeţean Suceava al Arhivelor Naţionale în Fondul nr. 101, Prefectura Judeţului Rădăuţi (avute în vedere un număr de 8 documente) se desprind eforturile de menţinere a conducerii locale, de respectare a regulilor administrative în vigoare, precum şi de soluţionare a problemelor populaţiei.
Lipsa personalului, întârzierile în raportare şi dificultăţile din învăţământ ilustrau efectele războiului asupra vieţii publice. Autorităţile insistau asupra autenticităţii actelor, promptitudinii şi eliminării formalităţilor inutile în relaţia cu cetăţenii, în ciuda realităţilor pline de obstacole.

În toamna anului 1918, aceste preocupări erau însoţite de încercarea de a păstra continuitatea instituţională în timpul transformărilor politice. Ulterior, dispoziţiile privind îndepărtarea însemnelor vechii apartenenţe statale indicau o schimbare vizibilă a cadrului administrativ.

Analizate în ansamblu, documentele menţionate surprind trecerea de la problemele cotidiene ale administraţiei la adaptarea instituţiilor în faţa unei noi realităţi politice, administrative, sociale şi instituţionale.

Conf. univ. dr. Radu Florian BRUJA
Universitatea „Ştefan cel Mare" din Suceava

Ion Zelea Codreanu - director al Liceului „Anastasie Panu" din Huşi

Este surprinzător faptul că în istoriografia românească nu se regăseşte nici un studiu monografic dedicat lui Ion Zelea Codreanu. O explicaţie ar putea fi dată de dificultatea documentării biografiei politice şi profesionale a tatălui fondatorului Mişcării Legionare. Cu documente risipite în arhivele de la Cernăuţi, Suceava, Iaşi sau Vaslui, Ion Zelea Codreanu a avut un traseu politic care l-a inspirat şi influenţat direct pe fiul său. Natura lacunară sau puternic politizată a surselor istorice explică de ce multe aspecte legate de originile şi evoluţia ideologică a familiei sunt adesea simplificate sau lăsate în umbră. Născut la 1878 în Bucovina habsburgică, la Igeşti, în districtul Storojineţ, Ion Zilinschi a părăsit regiunea după ce a făcut studiile liceale la Gimnaziul Superior din Suceava. Profitând de legislaţia haretistă care permitea elevilor absolvenţi de şapte clase în şcolile secundare din afara României, a urmat studiile superioare la Universitatea din Iaşi, pentru a deveni profesor de limba germană la Huşi. Ion Zilinschi şi-a schimbat numele în Zelea Codreanu în vremea studenţiei, urmărind obţinerea cetăţeniei române. S-a implicat în viaţa politică, radicalizându-se treptat, după ce a debutat, influenţat de Nicolae Iorga, în Partidul Naţionalist-Democrat, trecând prin Liga Apărării Naţional-Creştine a lui A.C. Cuza şi sfârşind în Mişcarea legionară creată de fiul său, Corneliu. Numele său apare episodic în lucrările dedicate acestor grupări politice, mai ales în relaţie cu liderii acestora. În reconstituirea biografiei sale nu există decât fragmentar informaţii despre cariera sa profesională, fiind amintit ca profesor de Limba germană la Huşi. Analiza de faţă aduce la lumină un episod cvasinecunoscut al biografiei sale – cel de director al Gimnaziului „Anastasie Panu" în anii 1908-1909, premergători debutului său politic. Dacă profesorul Ion Zelea Codreanu s-a mai aflat în atenţia noastră, prin activitatea la catedră şi prin scandalul care a însoţit încetarea mandatului său în fruntea şcolii, activitatea sa în calitate de director al aşezământului educaţional din reşedinţa judeţului Fălciu a rămas o temă necercetată. Gimnaziul „Anastasie Panu", devenit Liceul „Cuza Vodă" şi prin aportul lui Ion Zelea Codreanu, nu a beneficiat de o monografie amplă mulţi ani. Prima încercare, din iniţiativa profesorului Ştefan Bujorenu a venit la 1957 dar nu a putut fi tipărită deoarece consemnase şi activitatea profesorului Zelea Codreanu. Nici monografia apărută cu ocazia centenarului liceului nu îl pomeneşte pe Ion Zelea Codreanu, nefisurând pe lista foştilor directori. Abia în perioada postdecembristă, profesorii de istorie de aici au reuşit să îl scoată din uitare pe cel care a fost trecut la index pentru activitatea sa politică şi, mai cu seamă, pentru că era tatăl fondatorului Mişcării Legionare. Nici monografia coordonată de Theodor Codreanu, apărută în 1995, nu îl nominalizează între directorii şcolii din primul deceniu al secolului trecut. Cu toate acestea, încercarea de a descrie activitatea sa în fruntea şcolii huşene se poate reconstrui pe baza unor izvoare documentare. Existe documente de arhivă care amintesc de acest mandat, iar unele detalii din presa vremii, adesea defavorabile, completează imaginea directoratului său. Deşi subiectivă, cea mai consistentă sursă de informaţii este chiar o broşură editată de Ion Zelea Codreanu la finalul mandatului din fruntea şcolii huşene şi care a fost una din cauzele scandalului care

a însoţit demiterea sa. Aşadar, ne propunem să creionăm liniile principale ale mandatului său în încercarea de a reliefa un episod al biografiei sale şi a explica de ce a fost întrerupt atât de repede. În limita surselor am avut în vedere problemele administrative, gospodăreşti, financiare dar şi cele didactice în care directorul Ion Zelea Codranu s-a implicat activ. Faptul că Ion Zelea Codreanu a ocupat funcţia de director arată că, în ciuda radicalismului său ideologic din epocă, el deţinea un statut social şi profesional respectat în Huşi.

Prof. univ. dr. Ştefan PURICI
Universitatea "Ştefan cel Mare" din Suceava,
Institutul „Bucovina" al Academiei Române

Unirea Bucovinei şi emigraţia ucraineană în Europa interbelică (1918–1939)

În noiembrie 1918, Bucovina, fostă provincie austro-ungară, a fost unită cu România, fapt recunoscut de marile puteri în anii 1919–1920. Unirea a generat imediat tensiuni etnice: majoritatea nordică a Bucovinei era locuită în proporţie mare de ruteni/ucraineni, iar încercările acestora de a-şi crea o republică autonomă sau de a adera la Republica Populară Ucraineană au fost înăbuşite. Armata română a intrat în Cernăuţi pe 11 noiembrie 1918 şi în scurt timp a ajuns la graniţa cu Galiţia. Din cauza războiului din provincia vecină şi a pericolului bolşevic, autorităţile române au instaurat starea de asediu în Bucovina. Prin urmare, încă din 1918–1920 o parte din ucraineni s-au refugiat temporar sau au emigrat. În acelaşi timp, în vestul Ucrainei (Galiţia de Est), încheierea războiului polono-sovietic (iulie 1920) a confirmat dominaţia Poloniei asupra Galiţiei, iar statul ucrainean efemer (Republica Populară Ucraineană – RPU) a rămas fără frontiere. După 1920, foşti combatanţi şi lideri ai UPR au urmat exilul în Europa. Astfel, emigraţia ucraineană interbelică s-a conturat în principal între 1920–1930, ca urmare a prăbuşirii statului ucrainean şi a reorganizării statale ale României, Poloniei şi Ungariei.

După Unire, ucrainenii din Bucovina care contestau noile condiţii au fost încurajaţi de autorităţile române să se integreze în în noul cadru legal, însă multe organizaţii ucrainene locale au fost dizolvate sub motiv de „separatism" sau lipsă de reprezentare parlamentar-democratică. Capitala europeană a emigrării ucrainene interbelice a fost Praga. Aici, Cehoslovacia a susţinut în mod deosebit refugiaţii politici ucraineni. Alte centre importante au fost Varşovia şi Parisul. Au existat comunităţi ucrainene şi în Berlin (unde, de altfel, a fost în 1926 înfiinţat un institut ştiinţific ucrainean de stat, aprobat de guvernul german pentru exilaţi), Viena (cu refugiaţi rămaşi de după război şi cu universitate ucraineană iniţial), Londra, Bruxelles (câteva grupuri de studenţi/emigranţi), Bucureşti (unde s-a stabilit un mic număr de intelectuali şi politicieni ucraineni, deşi România nu le-a permis organizare politică), Sofia, Zagreb etc. În marile oraşe europene au apărut grupări de studenţi ucraineni, asociaţii culturale şi biserici greco-catolice sau ortodoxe legate de diasporă. Astfel s-a format o reţea transnaţională de

tip diasporă, care lega exilaţi din Ucraina propriu-zisă de cei din Bucovina şi Galiţia; liderii politici ai UPR în exil călătoreau frecvent între Varşovia, Praga şi Paris, conectându-se cu diverse facţiuni (social-democraţi, frondării centralişti, mişcarea naţionalistă).

Imediat după Unirea din 1918, guvernele neînglobate ale Ucrainei (ZUNR şi UPR) şi-au menţinut revendicările asupra teritoriului nordului Bucovinei ca parte a viitorului stat ucrainean. În special, delegaţia ucraineană la Conferinţa de Pace de la Paris (în 1919) a cerut explicit includerea părţii de nord a Bucovinei în Ucraina, invocând majoritatea ucraineană a populaţiei. Guvernele Republicii Populare Vest-Ucrainene (RPVU), Republicii Populare Ucrainene (RPU) şi, ulterior, Republicii Sovietice Socialiste Ucrainene (RSSU) au revendicat nordul Bucovinei, deşi aceste guverne nu erau recunoscute internaţional.

În anii ’20 ai secolului XX, în exil, organizaţii politice ucrainene şi-au afirmat în continuare pretenţiile. De exemplu, Asociaţia Vest-Ucraineană la Liga Naţiunilor (fondată în 1922) includea nord-vestul Bucovinei printre teritoriile ce ar fi trebuit unite într-o „Ucrainǎ de Vest” independentă. Activişti ai acestei asociaţii (aliaţi cu guvernul RPVU în exil) refuzau să recunoască tratatele de după război care cedau Bucovina României. De asemenea, deputaţi ucraineni din Bucovina (precum Anton Lukasevych) au semnat memorii şi petiţii – pe plan internaţional şi în propria ţară, România, – denunţând Unirea ca ilegală, pe baza dreptului autodeterminării şi al refuzului autorităţilor române de a organiza un referendum în acest sens.

În presa emigrantă şi literatura politică ucraineană din Europa interbelică, argumentul etnic a fost frecvent invocat. Cărţi şi articole ale emigranţilor au vorbit despre Bucovina ca „pământ ucrainean străbun”, argumentând că majoritatea populaţiei este de naţionalitate ucraineană. De pildă, istoricul ucrainean în exil Hryhoryi Piddubnyi, într-o lucrare dedicată Bucovinei, insista că aceasta „aparţine Ucrainei”, accentuând argumentul etnic. După al Doilea Război Mondial, istorici ai diasporei naţionaliste şi-au continuat naraţiunea: în viziunea lor, Bucovina a fost îndepărtată de „statul-mamă” ucrainean. Astfel, mediile academice şi naţionaliste ale emigraţiei au consolidat ideea că Unirea a fost o injustiţie la adresa Ucrainei.

Pe parcursul anilor 1920–1930, poziţia emigranţilor ucraineni faţă de Bucovina a rămas, în principal, de negare a legitimităţii unirii. Organizaţiile politice şi presa emigraţiei naţionaliste nu au renunţat la revendicarea nordului Bucovinei. Totuşi, odată cu stingerea guvernului RPVU în exil (în 1923) şi orientarea guvernului RPU către cooperarea cu Polonia, accentul mişcării ucrainene a migrat către relaţia cu Varşovia şi recâştigarea altor regiuni. Discursul din anii 1920–1930 al diasporei s-a concentrat pe informare şi presiune diplomatică (petiţii, delegaţii etc.), în timp ce după 1945 accentul s-a deplasat spre reinterpretarea istoriei Bucovinei ca „pământ pierdut” în 1918.

Prof. univ. dr. Florin PINTESCU
Universitatea "Ştefan cel Mare" din Suceava

Mărturii documentare privitoare la refugiaţii polonezi din sudul Bucovinei în anul 1939

Refugiaţii poloni au început să intre în România în noaptea zilei de 17 spre 18 septembrie 1939, când unităţile avansate ale Armatei Roşii trecuseră deja graniţele Poloniei, atacată deja la 1 septembrie 1939 de către trupele Wehrmachtului.

Polonia nu a cerut sprijinul militar al României, cu care era legată printr-o convenţie de alianţă defensivă din 1921, reînnoită ulterior, considerând că îi este mai utilă neutralitatea binevoitoare a acesteia. Această neutralitate urma să permită, ipotetic, aprovizionarea forţelor polone prin portul Constanţa până la sosirea ajutoarelor preconizate din vestul Europei. Datorită atacului sovietic însă, câteva zeci de mii de refugiaţi poloni (a fost avansată inclusiv cifra de 100.000 persoane, considerată exagerată de către cercetători), civili şi militari, au intrat în Bucovina.

Prezenta comunicare este bazată în principal pe valorificarea unor documente inedite depistate în depozitele Serviciului Judeţean Suceava al Arhivelor Naţionale (fondurile Prefectura judeţului Câmpulung, Prefectura judeţului Rădăuţi, prefectura judeţului Suceava).

În general, documentele în cauză se referă la dispoziţiile generale ale autorităţilor române privitoare la localităţile rezervate pentru cazarea refugiaţilor poloni, la dispoziţiile şi statisticile prefecturilor Câmpulung, Rădăuţi şi Suceava relative la înregistrarea, cazarea, alimentarea şi tratamentul general al acestora, la indemnizaţiile financiare lunare oferite lor de către statul român (acoperite de aurul de la Bank Polski păstrat la Banca Naţională a României) şi la atitudinea populaţiei române faţă de aceştia. Totodată, documentele păstrate oferă informaţii preţioase pentru istorici legate de statutul social al refugiaţilor şi zonele lor de provenienţă din Polonia, mijloacele de transport şi, uneori, valorile materiale cu care au intrat în România.

Alexandru Ovidiu VINTILĂ,
Biblioteca Bucovinei „I.G. Sbiera" (Suceava)

Istorii ale artei moderne: Victor Brauner, autorul unei impresionante mitologii personale

În prezenta comunicare am încercat să scot în evidenţă trăsăturile esenţiale ale teribilei arte a lui Victor Brauner, unul dintre cei mai importanţi pictori suprarealişti europeni. Acesta a practicat, în compoziţiile sale, un „ezoterism complicat", afirmă criticul de artă Amalia Pavel, combinând poezia, invenţia şi magia. A elaborat un elocvent complex totemic, o impresionantă mitologie personală, totul fiind legat de totul, graţie unei linii fine, ca tăietura de bisturiu, pe care a trasat-o de la primul desen la ultima lucrare de artă elaborată.